

magis extrinsecum videatur, tamen ex usu sacrae Scripturæ et gentium omnium ad omnia sacrificia deputatum est, scilicet, altare, de quo ait Fulg., lib. 2 ad Monim., cap. 3 : *Non ob aliud ædificari solitum, nisi ad sacrificium Deo offerendum, veteris Testamenti lectio frequenter insinuat*; ac propterea August., 20 contra Faust., cap. 21, ait, *sicut sacrificium soli Deo offertur, ita et altare solum in divum honorem erigi, quia nimis, non nisi ad sacrificandum construitur*. Quod etiam ex Gen. 8 colligere licet, ubi prima mentio altaris in Scriptura fit, et ad sacrificium Deo offerendum erectum esse legitur. Nam quia sacrificatio, actio sacra est, publica, et solemnis, ideo decentissimum semper fuit, certum ac sacrum locum destinare, in quo et actio illa fieret, et res Deo oblata constitueretur, et offerretur; hunc autem locum, altare vocamus, seu alio nomine, aram, vel templum, vel simile quid, ei respondens, quod ampliorem locum significat, qui et ipsum altare continet, et recipere eos potest, qui ad sacrificium conveniunt; nam, licet hoc semper necessarium non sit, tamen regulariter et ordinarie ita fieri expedit, ut latius in sequentibus dicemus.

8. *Sacrificii effectio legitimum ministrum sibi vendicat*. — In naturæ lege primogeniti, in scripta tribus Levitica et Aaron familia, in lege gratiae supernaturaliter consecrantur sacerdotes. — Ultimo ex his obiter etiam constat, esse de ratione actionis, quæ sacrificium est, ut a legitimo ministro fiat, quem Paulus Pontificem, seu sacerdotem appellavit, unde nullus alias potest legitime hoc munus usurpare. Quod si id facere tentet, non erit sacrificium, sed sacrilegium. Quia, ut dicitur ad Hebr. 5, solus sacerdos est, qui pro hominibus constitutus, ut sacrificium offerat; neque ullus alias potest hunc honorem sibi usurpare, nisi qui vocatur a Deo tanquam Aaron. Ratio vero est, quia, sicut sacrificium propriissime dictum, prout nunc de illo loquimur, requirit, ut publica auctoritate institutum sit, et ut nomine totius populi, seu reipublice fiat, ita etiam postulat ministrum, habentem publicam et communem auctoritatem ad offerendum, quem sacerdotem appellamus. Quale autem esse debeat hoc sacerdotium, neque ad hunc locum id tractare spectat, nec potest eadem lege in omnibus definiri; pendet enim ex varia institutione, quæ publica lege fit. Propter quod merito dixit Paulus ad Hebr. 5 et seq., haec tria esse inter se connexa, lex, sacerdos et sacrificium.

Unde in lege naturæ, vel ex institutione divina, vel ex usu et introductione hominum, primogeniti, et familiarum principes simul erant sacerdotes, ut auctor est Hieron., epist. 136 ad Evang., et in q. Hebraic. circa Gen. 7, et eamdem traditionem Hebreorum amplectuntur alii expositores ibi; et Aug., Gen. 23, explicans, quæ fuerint primogenita, quæ Esau vendidit; D. Thom., 1. 2, quest. 103, art. 1, ad 3, dicit hoc servatum esse eo tempore ex humana determinatione; et idem sentit 2. 2, quest. 87, art. 1, ad 3. Postea vero in lege veteri ex institutione divina, Levitica tribus ad ministerium divini cultus deputata est, et familia Aaron ad fungendum sacerdotio, quod tunc per carnalem successionem, quasi hæreditario jure, obtinebatur. Jam vero in lege nova altius sacerdotii genus a Christo institutum est; quod non per carnis originem, nec per solam populi designationem, sed per veram ac legitimam consecrationem datur, ut in proprio loco copiosius dicturi sumus, de sacramento Ordinis disputantes.

SECTIO VI.

Quænam ratio ac definitio proprii sacrificii ex dictis colligatur.

4. *Quorundam placitum*. — Quidam auctores sine distinctione affirmant, omne opus bonum in Dei laudem et honorem relatum, esse vere ac proprie sacrificium. Ita sentit Gabr., lect. 85 in canon., littera D.; et Castro, verbo Missa, hæres. 1. Quam sententiam libenter amplectuntur hæretici hujus temporis, ut inde colligant, mysterium Eucharistiae non aliter, nec proprius esse sacrificium, quam cætera religionis opera, et consequenter, nullos esse necessarios speciales sacerdotes, quia omnes homines sufficietes sunt ad operandum propter cultum et honorem Dei. Potestque in favorem hujus sententiae affirri August., lib. 5 de Civit., cap. 5, ubi cum dixisset, misericordiam, et alia pia opera propter Deum facta, esse sacrificia, talem sacrificii definitionem concludit: *Sacrificium est omne opus, quod agitur, ut sancta sociate inhæreamus Deo, relatum, scilicet, ad illum finem bonum, quo beati esse possimus*.

2. *Vera sententia sacrificium proprium ab proprio distinguit*. — Communis tamen ac vera sententia, quam saepè in superioribus insinuavimus, duplex genus sacrificii distinguit, unum proprium, alterum per metaphoram seu analogiam ad illud. Quo posteriori

modo, verum est, quodlibet opus bonum, in Dei honorem relatum, appellari posse sacrificium; proprie tamen sacrificium esse specialem actum religionis distinctum, non solum ab operibus aliarum virtutum relatis in honorem Dei, sed etiam ab aliis actibus externis virtutis religionis. Ita sentit D. Thom., 2. 2, quest. 85, art. 3, et tenet Soto, lib. 6 de Just. et jure, 1. art. 3; Can., 12 de Locis, cap. 13, et omnes recentiores, qui contra hæreticos de sacrificio disputatione.

3. *Sacrificii proprii definitio per partes physicas*. — *Per metaphysicas partes sacrificii definitio*. — Ut autem hæc sententia explicetur et probetur, oportet rationem veri et proprii sacrificii ex dictis colligere, quæ duobus modis tradi potest. Unus est, per modum physicae definitionis, ex materia et forma constantis, ita ut sacrificium sit oblatio facta Deo per immutationem alicujus rei in signum, legitimate institutum, divinæ excellentiae et reverentiae. Cujus definitionis partes omnes satis ex superioribus constant. Solum circa ultimam animadvertisendum est, per illam distinguiri verum a falso sacrificio, quod non tam sacrificium est, quam sacrilegium et idolatria; quanquam enim toto ritu externo possit cum vero sacrificio interdum convenire, tamen, si falsis diis offeratur, aut non fiat ex intentione colendi, et profitandi divinam excellentiam, sed facto animo et fide, non erit verum, sed falsum vel apparenſ sacrificium. Unde recte Lactan., 1. 4 de Vera sap., cap. 3 et 4, negat posse veram religionem a vera sapientia seu fide separari; additque, eum cultum, qui non officio mentis, sed ritu corporis constat, nihil habere veritatis. Excluditur etiam aliud genus sacrificii, vel potius superstitionis, quale est, quod non ritu legitimo, neque secundum debitam institutionem offertur, de quo August., epist. 49: *Sacrificium (inquit) cum exhibetur Deo secundum veram ejus inspirationem et doctrinam, vera religio est; quod si hoc non habeat, erit noxia supersticio*. Alter modus definiendi esse potest, si dicamus: Sacrificium est signum sensibile ad divinam excellentiam et cultum illi debitum immediate significandum impositum, per alicujus rei immutationem; vel aliter, esse externum actum religionis, continentem supremum latræ cultum, solique Deo debitum. Ubi, ut adæquata sit definitio, oportet per actum externum intelligere actionem aliquam exteriorem distinctam a prolatione verborum, seu a laude, et cultu, qui

verbis datur. Ut enim in materia de adoratione in priori tomo latius dictum est, actus exteriore ex natura sua non sunt definiti ad solius Dei cultum; neque ullus est, qui ex se, et natura sua habeat, solam divinam excellentiam significare; ex institutione autem humana, vel divina sola actio sacrificandi ad hoc munus profitandi divinam excellentiam prorsus determinata est, ut frequenter docet August. locis supra citatis; et ideo peccatum idolatrie maxime reluet in actione sacrificii, quando alteri, praeterquam Deo vero offertur. Hoc autem intelligendum est de actibus, seu factis exterioribus; nam verba, cum sint potissima instrumenta ad mentem et interiorum fidem explicandam, facilius etiam determinata sunt ad solius Dei cultum, et excellentiam significandam et profitendam, ut cum ore laudamus Deum tanquam supremum bonum, et finem nostrum. Atque ita satis constat vera ratio proprii ac veri sacrificii.

4. *Quæ definitione hac non comprehenduntur sacrificæ actiones, analogice sacrificia dici consuevere*. — *Hujusmodi sunt internus cultus*. — *Sacrificandi propositum*. — *Vocalis laus divina*. — *Corporis mortificatio*, Rom. 12. Martyrium, Sap. 3. Eleemosyna, Hebr. 13, Jac. 1. — Ex qua colligi potest, reliqua omnia, quæ sacrificia dicuntur, per analogiam quandam et derivationem e predicta ratione hoc nomen accepisse. Primo ergo, quia sacrificium est signum interioris cultus, ipse etiam interior cultus solet invisible sacrificium appellari; interdum enim nomen signi transfertur in rem signatam, sicut etiam e converso, aliquando nomen rei significatæ ipsi signo tribuitur. Imo interdum cultus internus appellari solet sacrificium maxime verum, aut etiam veritas sacrificii, veritate, scilicet, rei, et perfectione virtutis, quia scilicet ipse cultus interior est id, quod præcipuum est in sacrificio, et veluti anima seu forma ejus, a qua habeat ut sit actus virtutis; quamvis in ratione signi proprietas et veritas sacrificii maxime sit in ipso actu exteriori; sicut in superioribus dicebamus in sacramento Eucharistiae corpus Christi esse præcipuum sacramentum in genere seu perfectione et veritate rei, quamvis in ratione signi species sensibiles proprius sint sacramentum, quia verius et proprius sunt signum sensibile. Et iuxta hæc intelligitur illud Psal. 50: *Si voluisses, sacrificium dedissem utique*; ubi de sacrificio sensibili aperte loquitur; nam sub-

dit: *Holocaustis non delectaberis*. Paulo autem inferius transfert sermonem ad invisibile sacrificium, dicens: *Sacrificium Deo spiritus contribulatus, cor contritum et humiliatum, Deus, non despicies, significans, hoc perfectissimum sacrificium maximeque placens Deo; nam per illud, interna et invisibili oblatione se totum homo Deo offert, ut cum per amorem, contritionem, aut internam devotionem cor suum et omnia Deo subjicit*; hoc est enim, quod proprie appellamus sacrificium invisible. Alio autem modo potest etiam dici invisible sacrificium, voluntas seu propositum offerendi sacrificium externum, ad eum modum, quo voluntas occidendi vocari solet internum seu mentale homicidium; haec autem sacrificii appellatio non est tam usitata; unde ille actus proprius et clarius vocabitur propositum sacrificandi. Secundo translata est vox sacrificii ad significandos alios actus externos divini cultus; nam, cum sacrificium contineat supremum cultum Dei externum, ut dixi, que participant rationem hujus cultus, facile etiam potuerunt sacrificii nomen participare. Unde, quia divina laus, quae per vocem s. t., proprius et clarius indicare solet divinam excellentiam propter expressiorem verborum significationem, ideo vocari solet sacrificium laudis, Ps. 49: *Immola Deo sacrificium laudis, et sacrificium laudis honorificabit me*; et eodem fere sensu dixit Ambros., lib. 5, epist. 28: *Simplex oratio sacrificium est*. Tertio translata est vox sacrificii ad significandos quoscumque exteriores actus virtutum, qui ob Dei honorem, seu laudem sunt, ut corporis castigatio et mortificatio, ad Rom. 12: *Obsecro vos, ut exhibeatis corpora vestra hostiam sanctam, Deo placentem*. Item mors propter Deum suscepta, Sap. 3: *Quasi holocausti hostiam accepit illos*. Item eleemosyna, quia per eam aliquid videtur Deo offerri in persona pauperis, ad Heb. 43: *Communionis et beneficentiae nolite oblivisci; talibus enim hostiis promeretur Deus*; Jac. 1: *Religio munda et immaculata apud Deum et Patrem habet, visitare pupilos et viduas in tribulatione eorum, et immaculatum se custodiare ab hoc saeculo*; et juxta haec intelligenda est doctrina D. Thom., dict. quæst. 85, art. 3.

5. Ultimo facile ex dictis constare potest, sacrificium, ut haec omnia complectitur, non dicere unam rationem univocam, nec in genere signi, nec in ratione actus virtutis; nam propria ratio sacrificii, supra explicata, non eodem modo, nec secundum proprietatem, in

his omnibus reperitur; et quia ratio virtutis non convenit eodem modo internis et externis actibus, neque elicitis, et imperatis. Quapropter in Scriptura sacra illud, quod est proprie sacrificium, simpliciter et absolute ita appellatur; reliqua vero minime, sed regulariter cum aliquo addito, vel explicatione aliqua, ut, cum dicitur, sacrificium laudis, sacrificium contriti cordis, vel quid simile; ita ut saltem ex antecedentibus et consequentibus semper possit translata significatio colligi. Quocirca, quamvis sacrificium cum aliis actibus exterioribus religionis convenientia univoca in ratione cultus externi et religiosi, tamen, ut significantur hoc nomine, *sacrificium*, non convenient univoco, quia non participant eamdem rationem; unde multo minus possunt interiores et exteriores actus charitatis, orationis, pœnitentiae, misericordiae, et similes, univoco convenire in ratione sacrificii, cum vix convenient, nisi in communissima ratione virtutis, quam vox *sacrificium* non significat. Quod etiam inde facile declarari potest, quia ea omnia, quæ diximus esse ad sacrificium necessaria, scilicet, altare, sacerdos, victima, ad prædictos actus virtutum applicata, constat metaphorice tantum dici, non proprie; hinc est enim illud Cypr., epist. 77, dicentis, *nos ipsos esse hostiam in sacrificio contriti cordis*; et Bas., Ps. 145, in fine, dicentis, *cor nostrum esse altare, in quo sacrificium laudis offerimus*; et Orig., homil. 9 in Levit., dicit, *corda nostra esse altaria, et nos omnes esse sacerdotes ad hostias orationis et pietatis offerendas Deo*; et Greg., 25 Moral., cap. 7, dicit, *cor nostrum esse divinum altare, in quo præcipitur ignis semper accendi*; quæ omnia constat per translationem et metaphoram esse dicta; eodem ergo modo hujusmodi actus sacrificia dicuntur. Atque juxta haec interpretandus est Augustin., in favore prioris sententiae citatus. Locutus est enim generatim de sacrificio, magisque attendit rationem virtutis et honestatis, quæ est in divino cultu, et in sacrificio, quam illius vocis proprietatem, quam non omnino prætermisit. Nam, cum definit sacrificium esse signum invisibilis sacrificii, de proprio sacrificio videtur locutus.

SECTIO VII.

Quotuplex sit sacrificium.

4. Ex dictis in præcedente sectione possunt nonnullæ divisiones sacrificii colligi. Aliud est

enim invisible, aliud visible. Unum verum, aliud falsum. Unum proprium, aliud metaphoricum; de quibus satis dictum est; ac proinde hic jam non dividimus, nisi proprium, verum, ac sensibile sacrificium; cuius partitiones juxta quatuor causarum genera ad quatuor capita revocari possunt.

2. Primo ergo ab origine, seu efficiente causa, dividi potest sacrificium, in sacrificium legis naturæ, veteris aut novæ; nam, sicut haec leges diversæ sunt, ita diversa sacrificiorum genera illas comitantur, quæ multipliciter inter se differunt, primo, in auctore; nam sacrificia legis naturæ non fuerunt a Deo immediate tradita, sed determinatio eorum hominibus commissa est, quod regulariter et juxta frequentiorem usum intelligendum censeo; nam interdum fortasse aliquod sacrificium institutum tunc fuit ex speciali revelatione, et instinctu divino, ut de sacrificio Melchisedech credibile est. Sacrificia autem legis veteris omnia fuerunt a Deo immediate instituta, licet per Moysen fuerint promulgata. Sacrificii autem legis novæ solus Christus Deus et homo auctor est, ut postea dicemus. Secundo differunt in effectu; sacrificia enim legis naturæ per se et vi sua, seu ex opere operato, nullum habebant effectum, sed solum ex devotione et fide operantium valere poterant ad satisfaciendum Deo, vel aliquid ab ipso impetrandum; nam quod Gregor. interdum dicit, valuisse tunc aliquod sacrificium ad remissionem originalis peccati, quomodo intelligendum sit, superius in materia de sacramentis in genere explicatum est; nam ille effectus, quomodocumque datus fuerit, magis pertinet ad rationem sacramenti, quam sacrificii. Sacrificia autem legis veteris in hoc etiam fuerunt præcedentibus similia, quia nullum etiam spirituale et internum donum vi sua conferebat; differebant tamen, quia saltem irregularitates aut immundicias legales auferebant; at vero sacrificium legis novæ habet effectus proprios vi sua, et ex opere operato, de quibus postea dicemus. Tertio differunt in significatione et ritu externo. Et de ritu quidem id satis patet ex historia veteris Testamenti, præsertim ex Levitico. De significatione vero declaratur; nam intelligendum id est, quoad significationem mysticam passionis Christi. Nam quoad moralem, omnia significabant eundem cultum internum, eamdemque existimationem de divina excellentia et majestate. Passionem autem Christi vetera sacrificia significabant,

ut futuram; et ideo omnia erant veluti umbræ quædam aut figuræ; quamvis sacrificia legis veteris expressius ac pluribus modis hanc Christi passionem significaverint, quam sacrificia legis naturæ, uno vel alio excepto, v. gr., sacrificio Melchisedech, quod satis expresse sacrificium legis novæ, hoc est, Eucharistiam significavit; quæ non tantum est figura rei futuræ, sed etiam veluti expressa imago passionis Christi jam exhibet; neque etiam est tantum umbra, sed ipsa veritas, quia in eo Christus ipse continetur, et aeterno Patri offertur, ut dicemus.

3. Ab ipsa re oblata oblationes distingui solent. — Secunda principialis divisio sacrificiorum sumitur ex parte materie, seu rei oblatæ; et ad tria præcipua membra revocatur. Primo enim solebant offerri animalia, et in Dei honorem mactari, ut vituli, columbæ, agni, etc., et tunc oblatæ interdum appellantur hostia, interdum victimæ, de quorum nominum etymologia legi potest Isid., lib. 6 Origin. Solebant enim gentes haec sacrificia præmittere, quando ad bellum contra hostes incedebant, et ideo hostiam vocabant; aut certe, quia in ostio templi mactabantur; et similiter vocabantur victimæ, vel quia offabantur pro victoria impetranda, aut in gratiarum actionem pro jam obtenta, vel certe quia animal vincit ad sacrificium offerebatur. Secundo offerri solebat sacrificium ex fructibus terræ, ut ex tritico, etc., et haec proprie dicebantur immolationes, a mola, ut multi existimant. Tertio offerebantur liquores aliqui, ut vinum, etc. Et haec proprie dicebantur libamenta; quanquam usu jam haec voces confundi soleant, et quodlibet sacrificium his fere omnibus nominibus appellari; reperiuntur autem in lege veteri omnia haec sacrificiorum genera, ut ex Genesi, Exodo, et Levitico constat; in lege autem nova unicum sacrificium omnia haec eminenter continent; in eo enim Christus offertur, qui est viva hostia, et excellentissima victimæ; et quia sub specie panis et vini offertur, et sumitur, excellenter modo habet quidquid ad rationem immolationis et libamenti spectat.

4. Ex variis actionum consecratarum modis, varia sacrificia distinguuntur. — Tertia divisio sacrificiorum sumi potest ex forma seu ex varia actione, per quam res oblatæ sacrari, aut immutari solita est, in qua re tanta invenitur varietas, ut vix possit ad pauca capita revocari. Possumus autem ex veteri Testamento tria potissimum colligere;

interdum enim tota res oblata igne consumebatur, et tale sacrificium vocabatur *holocaustum*, quod verbum, juxta proprietatem hebraicam interpretatum, idem significare dicitur, quod ascendens, quia nimis hoc sacrificium igne consumptum, totumque in vaporem et fumum resolutum, quasi ascendebat. Alii vero, ut Isidorus supra refert, existimant, holocaustum, nomen esse Graecum, idemque significare quod totum incensum. Secundo, sacrificium post jugulationem seu interfectionem animalis, partim igne consumebatur, partim in usum sacerdotum reservabatur, illudque in atrio, vel in templo comedebant, ut in hostia, quæ dicebatur *pro peccato*. Tertio erat sacrificium *hostia pacifica* dictum, quod partim igne, partim sacerdotum, partim etiam ipsorum sacrificantium usu consumebatur, ut constat ex Levitico, præsertim sex capitibus primis, ubi Cyril., Rupert., et alii expositores, varias horum sacrificiorum rationes tradunt, quas breviter colligit D. Thom., 1. 2, quæst. 402; et prius attigit Philo. lib. de Victimis; et Joseph., lib. 3 Ant., cap. 43. Hæc autem partitio potissimum habet locum in sacrificiis animalium; accommodari autem suo modo potest etiam ad ea, quæ erant *ex fructibus terræ*, ut simila, tritico, etc.; omnia enim aliquo ex prædictis modis consumebantur.

5. *Aliud sacrificium cruentum, aliud incruentum.* — Unde etiam obiter declarata relinquitur alia divisio sacrificii in incruentum, et cruentum, quæ tum *ex parte rei oblatæ*, tum *ex modo offerendi*, sumi potest; quandocumque enim offerebantur fructus terræ, aut aliquid ex illis confectum, sacrificium siebat incruentum, quia nulla sanguinis effusio in eo siebat, aut fieri poterat. Quando vero offerebantur animalia, semper siebat sacrificium cruentum; jugulabantur enim et saepe ad humanos usus parabantur, quod fieri non poterat sine sanguinis seu croris effusione. Quod etiam maxime siebat ad significandum cruentum sacrificium, quod in Christi passione peractum est, sicut per priora sacrificia adumbratum etiam fuit incruentum sacrificium, quod in nocte cœnæ Christus obtulit. Unde in lege etiam naturæ utrumque sacrificii genus inventum est, nam Melchisedech sacrificium obtulit incruentum; de Abraham vero et aliis Patriarchis saepe legimus, sacrificia cruenta immolasse. Sacrificium autem legis novæ, ut postea videbimus, formaliter, et proprie incruentum est,

tum quia Christus, in eo oblatus, semel tantum mori debuit, idque de se sufficientissimum fuit ad nostra exhaurienda peccata; tum etiam quia ita decebat ad perfectionem, et puritatem legis gratiæ; potest autem hoc sacrificium dici eminenter et mystice cruentum, quia in eo vera caro, et verus sanguis offertur, cum quadam mystica representatione sacrificii cruenti, et sacramentali eorum separatione, quantum est ex vi verborum, quamvis propter realem concomitantiam minime in re ipsa separantur, sed conjuncta sint.

6. *Sacrificia item pro significantium fine et intentione sunt varia.* — *Legis gratiæ unicum sacrificium eminentissime sacrificia omnia vetera continet.* — Quarta divisio sacrificii sumitur ex parte finis, et continet tria vel quatuor membra. Primo enim institui potest sacrificium solum ad Deum venerandum, ejusque excellentiam, et supremam dominationem protestandam; et hujusmodi erat holocaustum, quod propterea totum cremabatur, ut significaretur id totum, quod creatura est, Dei esse; totumque in Dei honorem et laudem esse perfectissimum sacrificiorum omnium, unde et ad statum perfectorum dicitur pertinere. Secundo potest institui sacrificium in expiationem peccatorum, et dicitur *hostia pro peccato*, quæ in lege veteri frequens est, et multiplex pro diversitate peccatorum, aut personarum; saepe enim ad diversa diluenda peccata, diversa præcipiebantur sacrificia, non quidem in omni peccatorum genere, id enim fuisse immensi cuiusdam oneris, sed in quibusdam, quæ juxta illius legis statum censebantur graviora, vel pro quibus talia sacrificia præcipierentur aptiora. In quo etiam significatum est, illa sacrificia per se non fuisse sufficientia ad internam peccatorum remissionem quoad culpam, quia hoc modo unum peccatum mortale sine alio non tollitur; sacrificia autem illa pro peccatis, mortalibus præsertim, offerabantur; non ergo ad remissionem culpæ ex vi illorum, sed vel ad satisfaciendum pro pœna ex opere operantis; ad id enim valere poterant, si offerens erat sufficienter contritus; vel ad impetrandam a Deo talem contritionem, si saltem ex vera fide, et aliqui dispositione, et bono ac supernaturali motu cordis oriretur. Vel denique (quod certius erat) ad legalem justitiam seu veniam obtainendam. Tertio, instituebatur aliud genus sacrificii, quod *hostia pacifica* appellabatur, ut tradit

D. Thom., 1. 2, quæst. 402, art. 3, ubi hoc modo trimembrem facit hanc divisionem, ad eam omnia sacrificia referens, quæ, vel in lege veteri instituta sunt, vel exogitari possunt. Majoris autem claritatis gratia possumus tertium hoc membrum in duo subdividere; sit ergo tertium sacrificii genus, quod ad gratias Deo agendas pro beneficiis susceptis instituitur; et hoc propriissime vocabatur *hostia pacifica*, sacrificium laudis, seu gratiarum actionis. Quartum vero genus est, quando sacrificium instituitur ad impetrandum a Deo aliquod beneficium, præter remissionem peccatorum, quod dici potest sacrificium impetratorum. In qua tota divisione observandum est, sumptam esse ex motivo virtutis, quatenus ad finem virtutis pœnitentiæ, gratitudinis, religionis, aut alterius similis proxime ordinatur. Quapropter, quamvis ex vi et intentione instituentis fieri possit, ut sacrificia, ad hos fines ordinata, sint etiam (ut sic dicam) realiter, seu materialiter diversa, non tamen repugnat, hæc omnia motiva ad idem reale sacrificium applicari, vel ex intentione proximi offerentis, vel etiam ex mente, et institutione principii instituentis. Atque ad hunc modum unicum sacrificium legis novæ omnes has sacrificiorum rationes perfectissime continent. Est enim holocaustum, quia potissimum fit in recognitionem divinæ excellentiæ. Est Eucharistum, quia fit in recognitionem et gratiarum actionem passionis Christi, quæ fuit summum Dei beneficium, et fons beneficiorum omnium. Est etiam impetratorum, quia in eo Christum offerimus, in quo, et per quem, omnia divina beneficia sperare debemus.

SECTIO VIII.

Utrum sacrificium sit de lege naturæ.

1. *Hæretorum delirium.* — Hactenus sacrificii naturam et proprietatem contemplati sumus, et obiter, quæ in communi de causis et effectibus desiderari possunt, sufficienter attigimus; superest igitur, ut aliam partem de sacrificio tractemus, quæ ad eam moralem pertinere potest, nimis, an hujusmodi ritus, et modus colendi Deum licitus sit, vel præceptus, et quo præcepti genere, naturalis, scilicet, an positivi, divini vel humani. Prima sententia est hæretorum quorundam negantium, exhibendum esse Deo cultum externum, et præsertim per sacrificia cruenta. Ita

refert Augustin., 1 lib. cont. Advers. leg. et Proph., cap. 18. E contrario vero Euseb., lib. 4 de Demonst. Evang., cap. 40, refert gentiles quosdam rejecisse incruenta sacrificia tanquam indigna Deo; cruenta vero approbasse. Averroës autem, 12 Metaph., in universum hæc sensibilia sacrificia contemnenda putavit; imo apud Lactan. legimus, Senecam vocem illam protulisse: *Quod est supra nos, nihil ad nos*, quasi abiciendum putaverit omnem Dei cultum, fortasse sensibilem et externum.

2. Sed, quod pertinet ad generalem quæstionem de cultu Dei externo, an sit litus et honestus, non est hic disputandi locus; sed supponendum est ex 2. 2, loc. cit.; et in primo tomo hujus tertiae partis tractantes de adoratione idem ostendimus, non solum ex Scripturis, et ex perpetuo usu Ecclesiæ et justorum omnium, verum Deum colentium, sed etiam ex naturali ratione. Quia, cum homo constet animo et corpore, et utrumque a Deo habeat, ejusque providentia in utroque conservetur, et gubernetur, per sese maxime decet, ut non solum animo, sed etiam corpore ipsum colat; præcipue cum hujusmodi cultus externus, et ad proprium spiritualem profectum utilis sit, et ad aliorum exemplum, et reipublice convenientem gubernationem. Est enim homo animal sociale, et ideo non satis est, ut veram de Deo existimationem habeat, sed necessarium etiam est, ut eam prodat, et coram aliis profiteatur; quod maxime fit per hujusmodi externum cultum religiosum. Unde hæc veritas non tantum est fide certa, sed etiam ratione generali evidens; et locum habet, non solum in hominibus ad supernaturalem finem elevatis, sed etiam in pura natura, respectu Dei, ut auctor est et finis naturalis illius.

3. *Deo justorum externa sacrificia gratisim semper extitere.* — Hoc autem principio supposito, non est difficile ostendere, etiam esse honestum, Deoque gratum, externum cultum per sensibile sacrificium, sive cruentum, sive incruentum; quod etiam de fide est et rationi naturali consentaneum. Unde probatur primo ex historia sacrae Scripturæ; nam a principio mundi consueverunt homines justi Deoque grati. offerre Deo hujusmodi sacrificia, annuente Deo, et signis aliquibus significante sibi esse placitum, ut manifeste legimus de Abel, Genes. 4, ad eujus sacrificium respxit Deus; et cap. 8, Noe, postquam egressus est de arca, *obtulit holocausta super altare*,